

بررسی تأثیر سرمایه انسانی بر رشد و توسعه اقتصادی با تأکید بر نقش توزیع نیروی متخصص کار در ایران با تأکید بر برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران بین سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۸۴

دکتر سیف‌اله سیف‌اللهی^۱، مریم ملکی^۲

چکیده

یکی از مهمترین عوامل اثرگذار در رشد و توسعه اقتصادی - اجتماعی هر جامعه‌ی، نیروی انسانی کارآمد و آموزش دیده و به کاربری بهینه و مناسب آن با نیازها و ضرورت‌های آن جامعه همگام با جامعه جهانی است. در جهان امروز ثروت ملت‌ها را تنها منابع زیرزمینی، معادن و یا سرمایه‌های مالی رقم نمی‌زند بلکه دانش و فن‌آوری روزآمدی است که به ثروت و سرمایه تبدیل گردیده و باعث رشد و توسعه کشورها می‌شود. این فرایند با بهره‌یابی از توانایی و به کاربری استعدادهای نیروی انسانی در جهت استفاده بهینه و توسعه فن‌آوری بدست آمده از دانش روز، به بار نشسته و به منصف ظهور می‌رسد.

سرمایه انسانی می‌تواند موجب پر کردن شکاف فناوری، کاهش نقش مزیت نسبی طبیعی و افزایش نقش مزیت نسبی اکتسابی و به عبارت دیگر عامل مؤثر رشد و توسعه اقتصادی - اجتماعی کشورها باشد. لذا، کشورهای در حال توسعه در راستای ایجاد این عامل سهم قابل توجهی از منابع را صرف آموزش نیروی انسانی می‌کنند. مساله اصلی‌ای که تحقیق حاضر در صدد پاسخگویی به آن است تأثیر سرمایه انسانی بر رشد و توسعه اقتصادی - اجتماعی کشور در طول برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. با توجه به اهداف تحقیق حاضر، از روش تحقیق توصیفی از نوع پیمایشی و میدانی، روش نمونه‌گیری غیرتصادفی سهمیه‌ای بوده و برای تجزیه و تحلیل آماری از قیاس درصدهای آماری بهره برده شد و برای کسب اطمینان از روایی پرسش‌نامه تحقیق، مراجعه به اسناد گزارش‌های عملکرد قانون برنامه سوم و چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایران و همچنین بهره‌گیری از نقطه‌نظرات اساتید و خبرگان استفاده شده است. سپس پرسشنامه‌ها در جامعه مورد بررسی که مشتمل بر دستگاه‌های دولتی از جمله وزارت امور اقتصاد و دارایی، وزارت کار و امور اجتماعی و سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای بود توزیع و با توجه به اطلاعات گردآوری شده و تحلیل‌های صورت پذیرفته در خصوص این اطلاعات و داده‌ها نتایج تحقیق حاصل حادث گردید. این نتایج گویای این واقعیت بود که دستگاه‌های موصوف به تکالیف قانونی خود عمل نموده، که این مهم سبب رشد سرمایه انسانی در جامعه مورد بررسی شده که با عنایت به چارچوب نظری رشد سرمایه انسانی رشد و توسعه اقتصادی را به‌مراه داشته، لذا، فرضیات تحقیق حاضر به تأیید رسیدند.

واژگان کلیدی: سرمایه انسانی، رشد و توسعه اقتصادی - اجتماعی، نیروی متخصص کار

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۹/۵/۱۱

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۸۹/۶/۲۱

۱- دانشیار گروه تخصصی جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات

۲- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد پژوهش علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات (نویسنده مسئول)

مقدمه

امروزه علم، فن‌آوری و نیروی انسانی آموزش دیده، متناسب با نیازهای جامعه، در شرایطی که انقلاب ارتباطات در حال تکامل است، نقش ویژه‌ای در توسعه پایدار جامعه پیدا کرده است در حدی که می‌توان آنها از به عنوان عوامل اصلی تولید یاد کرد. کسب دانش و تولید علم و به کاربری آن با استفاده از نیروی انسانی مستعد شاخص برتری کشورها نسبت به یکدیگر است. در چنین شرایطی کم توجهی به توسعه ظرفیت‌های علمی و کاربرد فن‌آوری جدید سبب بیشتر شدن شکاف بین کشورهای توسعه یافته و کشورهای در حال توسعه خواهد شد، به همین دلیل اتخاذ سیاست اصولی برای کاهش شکاف علمی و فنی کشور با کشورهای توسعه یافته اجتناب‌ناپذیر است. برای رسیدن به این هدف از یک سو، تولید دانش و فن‌آوری جدید و یا جذب آن از سایر کشورها و از سوی دیگر آموزش و یادگیری آن جهت استفاده و به کاربری فن‌آوری جدید در بخش‌های مختلف به صورت اقدام ضروری، تنها راه کم کردن فاصله به وجود آمده بین کشور ما و کشورهای توسعه یافته است.

چارچوب نظری

با توجه به نظریات مورد بررسی و تمرکز بر روی نظریات وابستگی، نوسازی و سرمایه‌انسانی و برداشت‌های جامعه‌شناختی از مطالعات بعمل آمده، به این رویکرد دست یافتیم که آموزش نیروی انسانی به منظور رشد و توسعه اقتصادی-اجتماعی، نقش عنصر و عامل اصلی را بازی می‌نماید. زیرا آموزش در اشکال گوناگون خود به عنوان یک عامل تسریع و شتاب دهنده از عوامل رشد و توسعه اقتصادی-اجتماعی می‌باشد. جدول زیر بنیان چارچوب نظری تحقیق را نشان می‌دهد.

دیدگاه نظری	نظریه پرداز	دیدگاه نظری
	آدام اسمیت	سرمایه انسانی
	شومپتر	سرمایه انسانی
	امیل دورکیم	کلاسیک و پیشگامان تفکر تخصصی
	ژن تینبرگن	کلاسیک و پیشگامان تفکر تخصصی
	روستو	نوسازی
	آندره گوندرفرانک	وابستگی

با توجه به نظریات صدرالذکر، نظریه پردازان حوزه جامعه‌شناسی نوسازی، وابستگی و کلاسیک بر این باورند که تحقق رشد و توسعه اقتصادی - اجتماعی در جوامع و سیر جوامع از

وضعیت کشورهای توسعه نیافته به در حال توسعه و متعاقباً توسعه یافته در گرو بکارگیری سرمایه انسانی می‌باشد که شکل‌گیری این سرمایه انسانی با توجه به نظریات اسمیت و شومپتر در گرو آموزش می‌باشد. با توجه به الهامات منبعث از نظریات مزبور، این رویکرد تداعی می‌گردد که برای رشد و توسعه اقتصادی - اجتماعی نیازمند افزایش سرمایه انسانی با بکاربری آموزش نیروی کار می‌باشیم.

با توجه به موضوع تحقیق مبنی بر بررسی تأثیر سرمایه‌انسانی در فرایند رشد و توسعه اقتصادی - اجتماعی در طول برنامه چهارم توسعه و با توجه به بازه زمانی تحقیق حاضر سالهای ۱۳۸۸- ۱۳۸۴ و نظر به مفاد قانونی مندرج در فصل چهارم قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی مشاهده خواهیم نمود که، مواد ۵۴ و ۵۵ قانون مزبور، به صورت مشخص با تحقیق حاضر در ارتباط می‌باشد.

مفاد مندرج در مواد ۵۴ و ۵۵ قانون صدرالذکر، گویای آموزش در دو بخش می‌باشند:

۱. آموزش عالی رسمی کشور

۲. آموزش ضمن خدمت کارکنان

از آنجایی که؛

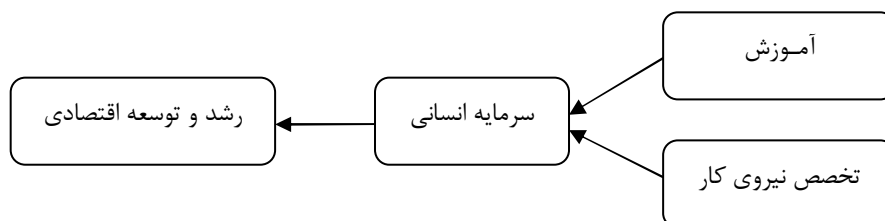
الف- تأکید تحقیق حاضر بر نیروی متخصص کار می‌باشد،

ب- و نظر به ضرورت بکارگیری نیروهای دارای مدارک دانشگاهی در بخش‌های تخصصی و کارشناسی توسط دستگاه‌های دولتی و تخصصی، که بالتبع این نیروها دارای آموزش‌های ردیف ۱ ارائه شده در صدر این مطلب، خواهند بود،

لذا، در این تحقیق، تمرکز بر روی آموزش ضمن خدمت کارکنان به منظور گسترش دانش و مهارت، اصلاح هرم تحصیلی نیروی کار و ارتقاء و توانمندسازی سرمایه‌های انسانی، کاهش فاصله سطح دانش و مهارت نیروی کار کشور خواهد بود.

الگوی نظری و تحلیلی موضوع تحقیق

رابطه تأثیر سرمایه انسانی بر رشد و توسعه اقتصادی

مبانی روش شناختی تحقیق

مبحث روش شناسی تحقیق در واقع پلی است بین مباحث نظری و عملی تحقیق، به این معنی که محقق در فصول پیشین با مطالعه نظریه‌های مربوط به موضوع تحقیق، مرور تحقیقات انجام شده در گذشته و انتخاب چارچوب نظری مناسب به صورت نظری حول و حوش موضوع مورد مطالعه خود حرکت می کند و در بخش عملی تحقیق با روشهای مناسب به جمع آوری اطلاعات لازم از جامعه مورد مطالعه می پردازد.

در تحقیقات اجتماعی لازم است که چارچوب نظری گفته شده در درون جامعه آماری به بوته آزمایش گذاشته شود، تا صحت و سقم فرضیات تحقیق که چگونگی ارتباط بین متغیرهای مستقل و وابسته را نشان می دهد مورد بررسی قرار گیرد.

روش‌های مورد نیاز

در این تحقیق از روش‌های متداول پژوهش‌های اجتماعی استفاده می شود که با موضوع حاضر سنخیت داشته باشد که مشتمل بر روش‌های اسنادی، پیمایشی و مطالعه میدانی بوده است.

روش اسنادی

در روش اسنادی، کتب، مقالات، پایان‌نامه‌ها، مجموعه قوانین، آئین‌نامه‌ها مورد بررسی قرار گرفته است. روش اسنادی از آن جهت به کار می رود که در این تحقیق رشد و توسعه اقتصادی در طول برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور لحاظ نظر می باشد. پس برای رسیدن به نتایجی مربوط به علل یا روند رویدادهای گذشته که ممکن است به روشن کردن رویدادهای کنونی و پیش‌بینی وقایع آینده کمک نماید، از این روش استفاده می شود.

روش پیمایشی

در روش پیمایشی، از مجموع نظریات و مطالعات، متغیرها استخراج و فرضیات تحقیق تدوین یافته اند، روش پیمایشی استفاده از آمار و اطلاعات کمی است، که نهایتاً منجر به تنظیم پرسشنامه و ورود به حوزه میدانی تحقیق می شود.

روش مطالعه میدانی

منظور از مطالعات میدانی، تحقیقاتی است که موضوع مورد مطالعه در اختیار محقق قرار داده باشد و یا به عبارت دیگر محقق را بدان دسترسی باشد بعنوان مثال وقتی محقق هدفش مطالعه در زندگی کشاورزان ساکن یک روستا و یا قشری از جامعه و یا گروهی از کارگران یک موسسه

تولیدی و یا مردم‌عشایی باشد مطالعه، از نوع مطالعه میدانی است و اطلاق اصطلاح میدانی به مفهوم ارتباط مستقیم و رویاروی محقق با پدیده‌های مورد مطالعه است.

در این روش محقق مدتی در میان جامعه مورد تحقیق خود زندگی می‌کند و به تحقیق درباره موضوعی خاص در آن محیط می‌پردازد. محقق هیچگونه دستکاری در محیط انجام نمی‌دهد، بلکه بدون هیچ دخالتی در جریان طبیعی رویدادها تا آنجایی که می‌تواند اطلاعات جمع‌آوری می‌کند. در این تحقیق میدانی، مشاهده عنصر اصلی را تشکیل می‌دهد.

تکنیک‌های جمع‌آوری داده‌ها

تکنیک‌های مورد استفاده در این تحقیق، تحلیل محتوا، پرسشنامه و فیش‌برداری بوده و در پاره‌ای موارد به طور محدود از تکنیک مشاهده و مصاحبه استفاده شده است.

جامعه مورد بررسی

به منظور بررسی میدانی تأثیر سرمایه انسانی بر رشد و توسعه اقتصادی، نظر به اینکه برای سنجش سرمایه انسانی از شاخص آموزش ضمن خدمت کارکنان بهره‌برده شده و با عنایت به اینکه مطالعه در طول برنامه چهارم توسعه مدنظر می‌باشد، لذا، ضروری است که گروهی از کارشناسان دارای آموزش عالی و برخوردار از شرایط آموزش ضمن خدمت کارکنان را در چند دستگاه مورد بررسی قرار داد. در این تحقیق جامعه آماری از بین دستگاه‌های اجرایی دولت انتخاب گردید که شامل وزارت کار و امور اجتماعی، وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور می‌باشد.

وزارت کار و امور اجتماعی دارای ۳۶۴۴ نفر کارکن که ۲۶ درصد آنها زن و ۷۴ درصد مرد می‌باشند و وزارت امور اقتصادی و دارایی ۱۳۱۱ نفر کارکن که ۳۰ درصد زن و ۷۰ درصد مرد در سال پایانی برنامه چهارم می‌باشند که مورد بررسی قرار گرفته است.

شیوه نمونه‌گیری

روش نمونه‌گیری از نوع نمونه‌گیری غیرتصادفی سهمیه‌ای بوده است.

در بررسی‌های میدانی با توجه به شرایط زمانی و مکانی و خصوصیات مختلف جامعه مورد بررسی می‌توان از شیوه‌های تمام‌شماری یا نمونه‌گیری استفاده نمود. در تحقیق حاضر انجام تمام‌شماری به دلیل نیاز به زمان، هزینه و نیروی انسانی قابل توجه، نه مقدور و نه لازم بود. به همین دلیل از روش نمونه‌گیری غیرتصادفی سهمیه‌ای استفاده گردید.

بررسی تاثیر سرمایه انسانی بر رشد و توسعه اقتصادی.....۷۹

نظر به اینکه کلیه دستگاه های اجرایی امکان همکاری در این پروژه را دارا نبوده، لذا با توجه به موضوع تحقیق، تلاش بر آن شد تا دستگاههایی که بیشتر با مبحث تحقیق در ارتباط می باشند انتخاب گردند.

در مرحله اول، وزارت کار و امور اجتماعی، وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم و تحقیقات، وزارت نیرو، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت کشور و معاونت نظارت راهبردی ریاست جمهوری، سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور، با تأیید استاد راهنما انتخاب شدند. سپس با مراجعه و ارتباط مستمر و مکرر با این دستگاه ها، وزارت کار و امور اجتماعی و وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور، اعلام همکاری نمودند.

یافته های تحقیق

سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور

به منظور بررسی اهداف مندرج در تحقیق حاضر، موظف به سنجش عملکرد دستگاه های اجرایی و قیاس آن با تکلیف محوله برعهده دستگاهها می باشیم. شاخص رشد اقتصادی در زمینه آموزش ضریب رشد ۲۰٪ در نظر گرفته شده است. با توجه به اطلاعات واصله از سازمان موصوف، در سه سال اول برنامه، مشاهده می گردد که برنامه های آموزش فنی و حرفه ای با ضریب متوسط ۲۰٪ رشد داشته است. به طوری که درصد تحقق آموزش فنی و حرفه ای نیروی های کار در سال اول برنامه ۵۵٪، سال دوم برنامه ۷۰٪ و سال سوم برنامه ۹۰٪ می باشد.

با توجه به چارچوب نظری تحقیق حاضر، رشد آموزش، رشد سرمایه انسانی را به همراه دارد و متعاقب آن رشد و توسعه اقتصادی در سطح جامعه میسر می گردد. لذا، نظر به اینکه رشد آموزش در میان نیروی کار وجود داشته، بنابراین سرمایه انسانی نیروی کار ارتقاء یافته و این نیروی کار متخصص در فرایند رشد و توسعه اقتصادی دخیل خواهند بود.

وزارت امور اقتصادی و دارایی

با توجه به اهداف مندرج در برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ج.ا.ایران به منظور تحقق رشد و توسعه اقتصادی در کشور، نیازمند رشد آموزش و سرمایه انسانی می باشیم. نظر به اینکه برای رشد آموزش کارکنان دولت، برگزاری دوره های آموزشی ضمن خدمت در نظر گرفته شد، بدین نحو که مدیران ۶۰ ساعت آموزشی و کارکنان ۴۰ ساعت دوره آموزشی در طول سالهای برنامه چهارم سپری نمایند. تا رشد ۲۰٪ شاخص آموزش از ضرایب مورد نیاز برای رشد و

توسعه اقتصادی در کشور محقق گردد. از آنجا که وزارت امور اقتصادی و دارایی موفق تحقق تکلیف قانونی مندرج در متن ماده ۵۴ در طول سالهای برنامه چهارم توسعه شده است. لذا، انتظار می‌رود، بر این اساس، رشد آموزش‌های ضمن خدمت، رشد سرمایه انسانی را به همراه داشته و نظر به چارچوب نظری تحقیق حاضر، با ارتقاء سرمایه انسانی، رشد و توسعه اقتصادی تحقق خواهد یافت. بنابراین در وزارت امور اقتصادی و دارایی، رشد سرمایه انسانی صورت پذیرفته است.

از سویی دیگر، یکی دیگر از شاخص‌های رشد و توسعه اقتصادی، افزایش تعداد سالهای تحصیل در نیروهای کار می‌باشد، در کارکنان وزارت امور اقتصادی و دارایی، نیز شاهد رشد تعداد سالهای تحصیل و برون رفت نیروهای با تحصیلات پایین می‌باشیم. نیروی کار متخصص دارای تحصیلات دانشگاهی در حدود ۱۰/۹٪ در وزارت امور اقتصادی و دارایی رشد داشته است، که شاهد رشد سرمایه انسانی می‌باشیم. لذا، فرضیه تحقیق حاضر مبنی بر افزایش سالهای آموزش، افزایش سرمایه انسانی را به همراه خواهد داشت تأیید می‌گردد.

وزارت کار و امور اجتماعی

نظر به اهداف مندرج در برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ج.ا.ایران به منظور تحقق رشد و توسعه اقتصادی در کشور، نیازمند رشد آموزش و سرمایه انسانی می‌باشیم. نظر به اینکه برای رشد آموزش کارکنان دولت، برگزاری دوره‌های آموزشی ضمن خدمت در نظر گرفته شد، بدین نحو که مدیران ۶۰ ساعت آموزشی و کارکنان ۴۰ ساعت دوره آموزشی در طول سالهای برنامه چهارم سپری نمایند. تا رشد ۲۰٪ شاخص آموزش از ضرایب مورد نیاز برای رشد و توسعه اقتصادی در کشور محقق گردد. بر اساس یافته‌های تحقیق، وزارت کار و امور اجتماعی موفق تحقق تکلیف قانونی مندرج در متن ماده ۵۴ در طول سالهای برنامه چهارم توسعه شده است. لذا، انتظار می‌رود، بر این اساس، رشد آموزش‌های ضمن خدمت، رشد سرمایه انسانی را به همراه داشته و نظر به چارچوب نظری تحقیق حاضر، با ارتقاء سرمایه انسانی، رشد و توسعه اقتصادی تحقق خواهد یافت. بنابراین در وزارت کار و امور اجتماعی، رشد سرمایه انسانی صورت پذیرفته است.

از سویی دیگر، یکی دیگر از شاخص‌های رشد و توسعه اقتصادی، افزایش تعداد سالهای تحصیل در نیروهای کار می‌باشد، در کارکنان وزارت کار و امور اجتماعی، نیز شاهد رشد تعداد

سالهای تحصیل و برون رفت نیروهای با تحصیلات پایین می باشیم. نیروی کار متخصص دارای تحصیلات دانشگاهی در حدود ۱۲٪ در وزارت کار و امور اجتماعی رشد داشته است، که شاهد رشد سرمایه انسانی می باشیم. لذا، فرضیه تحقیق حاضر مبنی بر افزایش سالهای آموزش، افزایش سرمایه انسانی را به همراه خواهد داشت تأیید می گردد.

خلاصه و نتیجه گیری

تأمین سرمایه انسانی در هر کشور در گرو فعالیت‌های آموزشی است. در این راستا، هرگونه سرمایه گذاری آموزشی، سرمایه گذاری برای تشکیل سرمایه انسانی تلقی می گردد. بی گمان انتظار دولت‌ها از سرمایه گذاری‌های آموزشی، افزایش منابع انسانی و بهبود و افزایش کارآیی آنهاست. تحقیق حاضر، نحوه تأثیر سرمایه انسانی بر رشد و توسعه اقتصادی - اجتماعی کشور را مورد امعان نظر قرار داده و به دنبال شناسایی عوامل مؤثر بر رشد سرمایه انسانی بوده است. یکی از مهمترین شاخص‌های مؤثر بر رشد و ارتقاء سرمایه انسانی، آموزش نیروی کار می باشد. که با توجه به مفاد قانونی مندرج در قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران این تحقیق وارد میدان عمل گردید و به بررسی نحوه عملکرد دستگاه‌های اجرایی دولت با توجه به تکلیف قانونی محوله بر ذمه آنها پرداخت.

جامعه مورد بررسی تحقیق حاضر، با توجه به نمونه گیری صورت پذیرفته و سطح همکاری دستگاهها، سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور، وزارت امور اقتصادی و دارایی و وزارت کار و امور اجتماعی بود. که عملکرد سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای به عنوان دستگاه متولی آموزش‌های تخصصی و حرفه‌ای مورد بررسی قرار گرفت. بررسی صورت پذیرفته گویای این نکته بود که در طول سالهای برنامه چهارم توسعه، شاهد تحقق تکلیف قانونی این سازمان بودیم. به نحوی که، در سال ۱۳۸۴، بیش از ۵۰ درصد برنامه‌های تدوین شده به منظور آموزش‌های فنی و حرفه‌ای تحقق یافته‌اند. در سال ۱۳۸۵، با توجه به سیاست‌ها و راهکارهای اتخاذ شده موفق به تنظیم برنامه کاربردی‌تر و عملیاتی‌تر گردید که نتیجه آن نه تنها تحقق ۱۰۰٪ برنامه بود، بلکه در بحث آموزش زنان ۲۰ درصد بیش از برنامه تنظیمی عملکرد مثبت داشته است و این روند در سال ۱۳۸۶ نیز ادامه داشته به نحوی که در بیشتر موارد ۱۲۰ درصد تحقق عملکرد داشته است.

با عنایت به موارد فوق و نظر به اینکه در برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، برای حصول رشد و توسعه اقتصادی - اجتماعی، رشد ۲۰ درصدی در زمینه آموزش در نظر

گرفته شده است، لذا، تحقق این موضوع، گویای محقق شدن یکی از شاخص‌های رشد و توسعه اقتصادی - اجتماعی در کشور می‌باشد.

با توجه به اهداف مندرج در برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ج.ا.ایران به منظور تحقق رشد و توسعه اقتصادی در کشور، نیازمند رشد آموزش و سرمایه انسانی می‌باشیم. نظر به اینکه برای رشد آموزش کارکنان دولت، برگزاری دوره‌های آموزشی ضمن خدمت در نظر گرفته شد، بدین نحو که مدیران ۶۰ ساعت آموزشی و کارکنان ۴۰ ساعت دوره آموزشی در طول سالهای برنامه چهارم سپری نمایند تا رشد ۲۰٪ شاخص آموزش از ضرایب مورد نیاز برای رشد و توسعه اقتصادی در کشور محقق گردد. لذا، دو وزارتخانه امور اقتصادی و دارایی و وزارت کار و امور اجتماعی مورد بررسی واقع گردیدند. با توجه به یافته‌های تحقیق حاضر، وزارت امور اقتصادی و دارایی و وزارت کار و امور اجتماعی، موفق به تحقق تکلیف قانونی مندرج در متن ماده ۵۴ در طول سالهای برنامه چهارم توسعه مبنی بر سپری نمودن ۴۰ ساعت آموزشی توسط کارکنان و ۶۰ ساعت آموزشی توسط مدیران شده است. لذا، انتظار می‌رود، بر این اساس، رشد آموزش‌های ضمن خدمت، رشد سرمایه انسانی را به همراه داشته و نظر به چارچوب نظری تحقیق حاضر، با ارتقاء سرمایه انسانی، رشد و توسعه اقتصادی تحقق خواهد یافت. بنابراین در دو وزارتخانه متبوع، رشد سرمایه انسانی به عنوان یکی از شاخص‌های مؤثر بر رشد و توسعه اقتصادی محقق گردیده است.

از سویی دیگر، یکی دیگر از شاخص‌های رشد و توسعه اقتصادی، افزایش تعداد سالهای تحصیل در نیروهای کار می‌باشد، در کارکنان وزارت امور اقتصادی و دارایی، نیز شاهد رشد تعداد سالهای تحصیل و برون‌رفت نیروهای با تحصیلات پایین می‌باشیم. نیروی کار متخصص دارای تحصیلات دانشگاهی در حدود ۱۰.۹٪ در وزارت امور اقتصادی و دارایی و ۱۲٪ در وزارت کار و امور اجتماعی رشد داشته است، که رشد سرمایه انسانی را با توجه به چارچوب نظری این تحقیق به همراه دارد.

نظر به یافته‌ها و دستاوردهای تحقیق حاضر، فرضیه اصلی تحقیق، مبنی بر اینکه افزایش سرمایه انسانی متخصص تأثیر مثبت بر رشد و توسعه اقتصادی جامعه ایران دارد، تأیید می‌گردد. چرا که، سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور، وزارت کار و امور اجتماعی و وزارت امور اقتصادی و

دارایی، افزایش سرمایه انسانی متخصص را دارا بوده اند، که با توجه به شاخص های رشد اقتصادی، متعاقب افزایش سرمایه انسانی، افزایش رشد و توسعه اقتصادی به همراه خواهد بود. همچنین، با توجه به موارد فوق الذکر، افزایش آموزش نیروهای متخصص را در جامعه مورد بررسی شاهد بودیم که سبب افزایش سرمایه انسانی می گردد. لذا، فرضیه فرعی ۱ نیز مورد تأیید واقع می گردد و از آنجایی که آموزش تخصصی نیروی کار با رشد و توسعه اقتصادی توأمان خواهد بود، نتیجه آنکه فرضیه فرعی ۲ مبنی بر آموزش تخصصی نیروی کار با رشد و توسعه اقتصادی در ایران رابطه دارد، نیز تأیید می گردد.

هر چه رشد و توسعه اقتصادی بیشتر باشد، گویای این نکته است که سرمایه انسانی بیشتری وجود دارد و سرمایه انسانی بیشتر در گرو آموزش تخصصی نیروی کار می باشد. بنابر دستاوردهای تحقیق حاضر و تحلیل های صورت پذیرفته در سه دستگاه اجرایی مورد نظر این تحقیق، تخصصی شدن نیروی کار را به واسطه انجام آموزش های تخصصی به همراه داریم که نهایتاً رشد و توسعه اقتصادی را در بر خواهد داشت و فرضیه فرعی ۳ مبنی بر اینکه، تخصص نیروی کار با رشد و توسعه اقتصادی ایران رابطه دارد، نیز تأیید می گردد.

با توجه به چارچوب نظری تحقیق و شاخص های موجود، افزایش تعداد سالهای تحصیل بر افزایش سرمایه انسانی مؤثر می باشد، که با توجه به تحقق آن در جامعه مورد بررسی، فرضیه فرعی ۴، مبنی بر افزایش سرمایه انسانی در گروه افزایش تعداد سالهای تحصیل نیروی کار است، مورد تأیید قرار می گیرد و نهایتاً، با عنایت به افزایش اعتبارات هزینه و تخصیص بودجه مشخص به موضوع آموزش در جامعه مورد بررسی، افزایش ساعات آموزشی ضمن خدمت کارکنان را به همراه داشته که نتیجه آن تأیید شدن فرضیه فرعی ۵ مبنی بر افزایش اعتبارات هزینه ای مصوب دستگاه های اجرایی، با افزایش ساعات آموزش ضمن خدمت رابطه دارد، می باشد.

با عنایت به اینکه سرمایه انسانی پیش نیاز توسعه می باشد و سرعت رشد و آهنگ توسعه به کیفیت و کمیت نیروهای کارآمد آن بستگی دارد، لذا، ضروری است ساختار اقتصادی کشور در مسیر جذب نیروهای انسانی ماهر و متخصص در زمینه های مختلف فعالیت قرار گیرد و برای حصول این مهم، رشد شاخص های آموزشی در میان جمعیت فعال و نیروی کار را با تخصیص اعتبارات و مصوبات دقیق و کاربردی مهیا نماید. تا شاهد روند رشد مثبت و واقع گرا در عرصه ملی باشیم.

منابع

- آلورین، ی. سو (۱۳۷۸). **تغییر اجتماعی و توسعه**. ترجمه محمود حبیبی مظاهری. تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی، ادیبی، حسین (۱۳۵۴). **جامعه‌شناسی طبقات اجتماعی**. تهران: انتشارات دانشکده علوم اجتماعی و تعاون.
- ارسطو (۱۳۵۸). **سیاست**. ترجمه حمید عنایت. تهران: شرکت سهامی کتابهای جیبی.
- بی، ارل (۱۳۸۱). **روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی**. ترجمه رضا فاضل. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- ازکیا، مصطفی و غلامرضا غفاری (۱۳۸۶). **جامعه‌شناسی توسعه**. تهران: انتشارات کیهان.
- ازکیا، مصطفی (۱۳۸۰). **جامعه‌شناسی توسعه**، چاپ سوم. تهران: موسسه نشر کلمه.
- _____ (۱۳۶۷). نظریه‌های توسعه نیافتگی. **نامه علوم اجتماعی**، شماره ۱.
- _____ (۱۳۷۰). **نظریه‌های توسعه نیافتگی**. تهران: نشر توسعه.
- اشرف، احمد (۱۳۴۶). **جامعه‌شناسی طبقات اجتماعی در آمریکا**. تهران: انتشارات موسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی.
- افلاطون (۱۳۵۵). **سیاست**، ترجمه فواد روحانی. تهران: بنگاه نشر و ترجمه.
- بشویه، حسین (۱۳۷۴). **جامعه‌شناسی سیاسی**. چاپ دوم تهران: نشر نی.
- بلوتشلی در جی. اچ. آبراهام (۱۳۶۳). **مبانی رشد جامعه‌شناسی**، ترجمه حسن پویان. تهران: انتشارات چاپخش.
- بهشتی، محمدباقر (۱۳۸۳). **توسعه اقتصادی ایران**. تبریز: انتشارات دانشگاه تبریز.
- پرداز، مقدم، سعیده (۱۳۸۶). **روش‌های تحلیل چند متغیره و کاربرد آن در سطح‌بندی استان‌های کشور**، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.
- پیراسته، حسین و فرزاد کریمی (۱۳۸۳). «ارزیابی و تحلیل تأثیرات متقابل بهره‌وری نیروی انسانی، هزینه‌های تولید و صادرات کالاهای صنعتی در ایران». **مجله تحقیقات اقتصادی**، شماره .
- تأمین ملوین (۱۳۷۳). **جامعه‌شناسی و قشربندی و نابرابریهای اجتماعی**. ترجمه عبدالحسین نیک‌گهر. تهران: انتشارات توتیا، تقوی، مهدی و حسین محمدی (۱۳۸۴). «تأثیر سرمایه انسانی بر رشد اقتصادی در ایران». **پژوهشنامه اقتصادی**، شماره ۲۵.
- تودارو، مایکل (۱۳۶۶). **توسعه اقتصادی در جهان سوم**، ترجمه غلامعلی فرجادی، جلد اول و دوم. تهران: انتشارات سازمان برنامه و بودجه.
- حسن پور، یوسف و سیف‌الله صادقی (۱۳۸۴). «چارچوبی پیشنهادی جهت تقویت مبادلات تجاری ایران با کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی». **پژوهشنامه بازرگانی**، شماره ۳۵.
- دواس (۱۳۷۶). **پیمایش در تحقیقات اجتماعی**. ترجمه هوشنگ نایی. تهران: نشر نی.
- دینی، علی (۱۳۷۰). تفاوت کیفی مفهوم رشد و توسعه. **کتاب توسعه**. شماره اول.
- رزاقی، ابراهیم (۱۳۷۰). **الگوی برای توسعه اقتصادی ایران**. تهران: نشر توسعه، چاپ دوم.
- ساروخانی، باقر (بی‌تا). **درآمدی بر دایره‌المعارف علوم اجتماعی**، تهران: انتشارات موسسه کیهان.
- _____ (۱۳۷۷). **روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی** (جلد ۱، اصول و مبانی). تهران: انتشارات پژوهشکده علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- _____ (۱۳۷۷). **روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی** (جلد ۲، بینش‌ها و فنون). تهران: انتشارات پژوهشکده علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- ساعی، احمد (۱۳۸۴). **توسعه در مکاتب متعارض**. تهران: نشر قومس، چاپ اول.

- ستاری فر، محمد (۱۳۷۴). **درآمدی بر سرمایه و توسعه**. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- سرائی، حسن (۱۳۷۲). **مقدمه‌ای بر نمونه‌گیری در تحقیق**. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- سرمد، زهره، بازرگان، عباس، حجازی، الهه (۱۳۸۴). **روش‌های تحقیق در علوم رفتاری**. تهران: انتشارات آگه.
- سیف‌اللهی، سیف‌الله (۱۳۷۴). **اقتصاد سیاسی ایران** (مجموعه مقاله‌ها و نظرها). انتشارات پژوهشکده جامعه پژوهی و برنامه‌ریزی میزان.
- _____ (۱۳۸۱). **جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران**. تهران: انتشارات پژوهشکده جامعه پژوهی و برنامه‌ریزی میزان. جامعه‌پژوهان سینا.
- _____ (۱۳۸۸). **مبانی جامعه‌شناسی، اصول، مبانی و مسائل اجتماعی**. تهران: انتشارات پژوهشکده جامعه پژوهی و برنامه‌ریزی میزان، جامعه‌پژوهان سینا.
- شولتز، تئودور (۱۳۷۰). **سرمایه‌گذاری در نیروی انسانی و توسعه اقتصادی**. ترجمه محمود توسلی. تهران: موسسه تحقیقات پولی و بانکی.
- عظیمی (آرایی)، حسین (۱۳۷۱). **مدارهای توسعه نیافتگی در اقتصاد ایران**. تهران: نشر نی.
- عمادزاده، مصطفی (۱۳۸۳). **اقتصاد آموزش و پرورش**. اصفهان: جهاد دانشگاهی اصفهان.
- قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۸-۱۳۸۴)، مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱، مجلس شورای اسلامی، انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، چاپ هفتم.
- قره‌باغیان، مرتضی (۱۳۷۸). **اقتصاد رشد و توسعه**. تهران: نشر نی، جلد ۲.
- کرلینجر، فردان (۱۳۷۶). **مبانی پژوهش در علوم رفتاری**. ترجمه حسن پاشا شریفی و جعفر نجفی‌زند. تهران: نشر آوای نور.
- گرب ادواردج (۱۳۷۳). **نابرابری اجتماعی (دیدگاه‌های نظریه پردازان کلاسیک و معاصر)**. ترجمه محمدرضا سیاهپوش و احمدرضا غروی نژاد. تهران: نشر معاصر.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۱). **جامعه‌شناسی پیش درآمدی انتقادی**. ترجمه ابوطالب فناپی. شیراز: نشر دانشگاه شیراز.
- مایر، جرالد، ام و دالی سیرز (۱۳۶۸). **پیشگامان توسعه**. ترجمه سید علی اصغر هدایتی و علی یاسری. تهران: سمت.
- مرادی، محمدعلی و مریم مهدی زاده (۱۳۸۴). «تجارت خارجی و رشد اقتصادی در ایران». **فصلنامه اقتصاد و تجارت نوین**، شماره ۳.
- منتسکیو (۱۳۷۰). **روح القوانین**. ترجمه علی اکبر مهتدی. تهران: انتشارات امیرکبیر، جلد دوم.
- مور، برینتگون (۱۳۶۹). **ریشه‌های اجتماعی دیکتاتوری و دموکراسی**. ترجمه حسین بشیریه. تهران: نشر دانشگاهی.
- میسرا، رامش و رپر اساد (۱۳۶۶). **برداشتی نو از مسایل توسعه**. ترجمه حمید فراهانی راد. تهران: سازمان برنامه و بودجه، مرکز مدارک اقتصادی - اجتماعی.
- نقیب‌زاده، احمد (۱۳۷۹). **درآمدی بر جامعه‌شناسی سیاسی**. چاپ اول، تهران: انتشارات سمت.
- وینرف مایرون (۱۳۵۴). **نوسازی جامعه**. ترجمه مقدم مراغه‌ای. تهران: فرانکلین.
- یان روکس برو (۱۳۷۰). **نظریه توسعه نیافتگی، جامعه‌شناسی توسعه**. ترجمه مصطفی از کیا. تهران: نشر توسعه.
- Aron. Rymond (1967). Traditional Society; London.
- Badinger.H and G. Tondl.(2002). "Trade, Human Capital and Innocation", IEF Working Paper.No.42.
- Eisenstadt. S.N (1985). Macro Sociological Theory; ISA.

۸۶.....مجله جامعه شناسی معاصر، سال دوم/شماره سوم / تابستان ۱۳۸۹

Hulme Daid and Mark Turner(1990).Max Weber on Economy and Society; Routledge; London.

Paul Baran, Politische Okonomie des wirtschaft wachstum Neu wied, Belrlin, 1971.

Schumpeter· Joseph.A(1976).Capitalism· Socialism and Democracy· London. Georgo Allen & Unwin Itd fifth Edition.

www.irandoc.ac.ir

<http://www.magiran.com>

[www.sociology of iran.com](http://www.sociologyofiran.com)

<http://www.sena.ir/rendermodule.aspx?SelectedSingleiewItemID=28126&ModuleID=1814&rendertype>

<http://www.jobportal.ir/S1/Default.aspx>

www.SID.ir